

Микола Вашуленко,  
Надія Васильківська, Світлана Дубовик

# Українська мова ТА ЧИТАННЯ



3



## ДЕРЖАВНИЙ ГІМН УКРАЇНИ

*Музика Михайла Вербицького  
Слова Павла Чубинського*

Ще не вмерла України і слава, і воля,  
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.  
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці.  
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

*Приспів:*

Душу й тіло ми положим за нашу свободу,  
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

## ЛЮБІ ШКОЛЯРИКИ І ШКОЛЯРОЧКИ!

Підручник «Українська мова», який ви щойно розгорнули, поведе вас захопливою дорогою знань. На його сторінках ви знайдете багато нового і цікавого. Пізнаєте таємниці милозвучної української мови, помандруєте у світ природи, нашої історії і культури.

Ви охоче будете гратися в різні мовні ігри, мріяти, фантазувати, дізнаватися про походження невідомих вам слів, утворювати нові слова. Неодмінно побудете в ролі дослідників і дослідниць, учителів та вчительок, редакторів та редакторок, поетів і поетес, акторів та акторок. Навчіться міркувати, правильно висловлювати думки і грамотно формулювати їх на письмі. А головне — співпрацювати й допомагати одне одному.

«Українська мова» стане вашим надійним помічником у засвоєнні змісту спочатку простих, а далі — складніших і навіть дивовижних понять. Звичні і зрозумілі слова набуватимуть яскравих барв і несподіваних значень. Ними вам захочеться поділитися з татом і з мамою, із братиком чи з сестричкою. Адже саме рідні, найближчі люди вболівають за вас найбільше. У роботі з підручником ви будете обмінюватися думками і враженнями, складати незвичайні розповіді, навчатися впевнено і переконливо відповідати на уроках, доводити і дорослим, і друзям слухність ваших міркувань.

Знайте, що за цим підручником навчатимуться і нові третьокласники і третьокласниці в наступні роки. Тому бережіть його, ставтеся до нього, як до мудрого порадника, щоб він залишався завжди таким чистим і привабливим, яким є сьогодні у ваших руках.

Тож вирушаймо у щасливу дорогу пізнання!



Микола Вашуленко,  
Надія Васильківська, Світлана Дубовик

# Українська мова ТА ЧИТАННЯ

Частина 1

*Підручник*  
для 3 класу закладів загальної середньої освіти  
(у 2-х частинах)

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України*

Київ  
Видавничий дім «Освіта»  
2020









УДК 811.161.2\*кл3(075.2)  
В23

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України  
(наказ Міністерства освіти і науки України від 21.02.2020 № 271)

**ВИДАНО ЗА РАХУНОК ДЕРЖАВНИХ КОШТІВ. ПРОДАЖ ЗАБОРОНЕНО**

Створено відповідно до Типової освітньої програми початкової освіти,  
розробленої під керівництвом *О. Я. Савченко*

## УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- |  |  |
|--|--|
|  — працюємо в парі                  |  — домашнє завдання     |
|  — працюємо у групі                |  — словничок           |
|  — розвиваємо творчі здібності    |  — Візьміть до уваги! |
|  — завдання підвищеної складності |  — Так говорять!      |

**Вашуленко М. С.**

В23 Українська мова та читання : підруч. для 3 класу  
закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1 /  
М. С. Вашуленко, Н. А. Васильківська, С. Г. Дубовик. —  
К. : Видавничий дім «Освіта», 2020. — 160 с. : іл.

ISBN 978-966-983-119-4.

**УДК 811.161.2\*кл3(075.2)**

ISBN 978-966-983-119-4

© Вашуленко М. С., Васильківська Н. А.,  
Дубовик С. Г., 2020  
© Видавничий дім «Освіта», 2020

## ЗМІСТ

### ТЕКСТ

|  |    |
|--|----|
| § 1. Що таке текст .....                                   | 4  |
| § 2. Мета тексту. Типи текстів.....                        | 6  |
| § 3. Засоби зв'язку речень у тексті .....                  | 10 |
| § 4. Будова тексту .....                                   | 12 |
| § 5. Спостереження за ознаками текстів різних стилів ..... | 20 |
| § 6. Порівняння художніх і науково-популярних описів ..... | 22 |
| § 7. Спостереження за роллю абзаців у тексті.....          | 24 |
| § 8. Складання плану тексту.....                           | 26 |
| § 9. Робота з медіатекстами.....                           | 28 |
| <b>Що я знаю?</b> .....                                    | 30 |

### РЕЧЕННЯ

|  |    |
|--|----|
| § 10. Речення.....   | 32 |
| § 11. Види речень за метою висловлювання та інтонацією ..... | 34 |
| § 12. Звертання .....  | 38 |
| § 13. Члени речення .....                                    | 42 |
| § 14. Зв'язок слів у реченні .....                           | 44 |
| <b>Що я знаю?</b> .....                                      | 46 |

### СЛОВО. ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

|   |    |
|---|----|
| § 15. Багатозначні слова .....                      | 48 |
| § 16. Пряме і переносне значення слів .....         | 50 |
| § 17. Близькі за значенням слова — синоніми .....   | 52 |
| § 18. Протилежні за значенням слова — антоніми..... | 56 |
| <b>Що я знаю?</b> .....                             | 58 |

### БУДОВА СЛОВА

|   |    |
|---|----|
| § 19. Закінчення слова, його роль у реченні.....  | 60 |
| § 20. Основа слова. Частини основи .....  | 64 |
| § 21. Спільнокореневі слова. Корінь слова.....  | 66 |
| § 22. Наголос .....   | 68 |
| § 23. Загальне поняття про орфограму .....  | 70 |
| § 24. Ненаголошені звуки [е], [и] в коренях слів.<br>Позначення їх на письмі .....              | 72 |
| § 25. Вимова і правопис слів із ненаголошеними [е], [и],<br>що не перевіряються наголосом ..... | 76 |
| § 26. Застосування алфавіту .....   | 78 |
| § 27. Вимова і написання слів зі звуками [г], [дж], [дз], [дз'] .....                           | 80 |

|   |     |
|---|-----|
| § 28. Вимова і написання слів із дзвінками приголосними звуками<br>в кінці слова і складу ..... | 82  |
| § 29. Префікс як значуща частина слова .....  | 84  |
| § 30. Вимова і написання слів з апострофом .....  | 90  |
| § 31. Ознайомлення із суфіксом як значущою частиною слова .....                                 | 94  |
| § 32. Подовжені м'які приголосні звуки.....   | 98  |
| <b>Що я знаю?</b> .....   | 100 |

## ЧАСТИНИ МОВИ

### ІМЕННИК

|   |     |
|---|-----|
| § 33. Поняття про іменник як частину мови .....   | 102 |
| § 34. Рід іменників: чоловічий, жіночий, середній .....                                   | 110 |
| § 35. Змінювання іменників за числами (однина і множина) .....                            | 114 |
| § 36. Прийменники і закінчення як засоби вираження зв'язку<br>між словами в реченні ..... | 118 |
| <b>Що я знаю?</b> .....   | 121 |

### ПРИКМЕТНИК

|  |     |
|--|-----|
| § 37. Поняття про прикметник як частину мови .....                       | 122 |
| § 38. Зв'язок прикметників з іменниками .....                            | 124 |
| § 39. Змінювання прикметників за числами у сполученні з іменниками ..... | 126 |
| § 40. Узгодження прикметника з іменником у різних формах .....           | 128 |
| § 41. Змінювання прикметників за родами .....                            | 130 |
| § 42. Спостереження за роллю прикметників у мовленні .....               | 134 |
| <b>Що я знаю?</b> .....  | 137 |

### ЧИСЛІВНИК

|   |     |
|---|-----|
| § 43. Поняття про числівник як частину мови .....       | 138 |
| § 44. Вимова і правопис найуживаніших числівників ..... | 140 |
| <b>Що я знаю?</b> .....                                 | 143 |

### ДІЄСЛОВО

|  |     |
|--|-----|
| § 45. Поняття про дієслово як частину мови ..... | 144 |
| § 46. Зв'язок дієслова з іменником.....          | 146 |
| § 47. Час дієслів .....                          | 150 |
| § 48. Написання <b>не</b> з дієсловами .....     | 154 |
| <b>Що я знаю?</b> .....                          | 157 |

Навчальне видання

*ВАНУЛЕНКО Микола Самійлович*  
*ВАСИЛЬКІВСЬКА Надія Адамівна*  
*ДУБОВИК Світлана Григоріївна*

## **УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ**

Підручник  
для 3 класу закладів загальної середньої освіти  
(у 2-х частинах)

### **Частина 1**

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України*

**ВИДАНО ЗА РАХУНОК ДЕРЖАВНИХ КОШТІВ. ПРОДАЖ ЗАБОРОНЕНО**

Редактор *О. С. Криворучко*  
Технічний редактор *Л. І. Аленіна*  
Комп'ютерна верстка *І. М. Сога*  
Коректор *О. В. Сєверцева*  
Дизайн обкладинки *П. В. Ширнін*  
Художник *І. В. Денисов*

У підручнику використано світлини О. Гордієвича, О. Жарія, В. Козюка, П. Клименка, В. Соловійова, Ю. Зубченко, а також світлини і візуальні матеріали із сайтів Українська Вікіпедія, Етнохата, Litcentr, shutterstock.com: Rawpixel.com, Pogorelova Olga, fotosparrow, Slatan, djunger, Be Good, David Carillet, alexkatkov, Maxim Weise, Yuriy Kulik, Leonid Ikan, Miki Taina, Fibs.Z, NEGOVURA, Lanych, Sergey Novikov, Evgeny Atamanenko, brgfx, Muzhik, Artnata, krarte, lazyllama, Sergey Malkov, Simon Kovacic, George Rudy, varuna, FamVeld, Romann, Veselin Gramatkov, Osman Vector, nishio, ArtParnyuk, Ondrej Prosicky, Osokina Liudmila, MicroOne, YanLev, Elena Larina, TatianaKost94, zatvornik, Bettina Baumgartner, Chistoprudnaya, Gelpi, Aliaksei\_Z, igor kisselev, AnaBoo, Maria Uspenskaya, Alena Razumova, Eloku, Lizavetka, ArtAdisorn, Angyalosi Beata, Frolova\_Elena, Dzianis Davydau, rbrechko, Pavel\_Klimenko, Yurchenko Yulia, Luis Louro, Pressmaster, Spreadthesign, Artem Shadrin, Norberthos, Asier Romero, Tikta Alik, Namning, Tatyana Vyc, Beautiful landscape, Sergiy Bykhunenko, Serhiy Kobayakov, toouth, Julia Kuznetsova, Katerina Pereverzeva, OlegDoroshin, Boris Bulychev, Africa Studio, PinkPeng, Oleksandr Kostiuchenko, GraphicsRF, In Green, Veronica Louro, ayelet-keshet, Lorelyn Medina, Iconic Bestiary, Kotomiti Okuma, Malchev, suez, nata\_danilenko, kotikoti, epiximages, Ray Hennessy, kontur-vid, studioworkstock, Anna Filippenok, Daria Riabets, BlueRingMedia, yusufdemirci, FoxyImage, elenavolf, mayalis, Teamarwen, Ermolaev Alexander, Maciej Es, Eric Isselee, Alex Zabusik, Simic Vojislav, Skorik Ekaterina, Ljupco Smokovski, anna.danilkova, MaryCo, Lena Dushkina, Valiza, lunokot, Sabelskaya, gorillaimages, iko, Yayayoyo, Sergei Kolesnikov, vir ivlev, Kong Vector, graphic-line, Evgeniya Chertova, Anatoliy Sadovskiy, Falcon Eyes, sashahaltam, Irina Kozorog, Gladskikh Tatiana, Jemastock, johavel, Maryna Kulchytska, Levent Konuk, DenisNata, Kasefoto, Polyudova Yulia, Poznyakov, Syda Productions, Iakov Filimonov, Tatiana Kuklina, Jim Cumming, DnG Photography, Kuttelvaserova Stichelova, HitToon, kidzuki, Anna Abramskaya, Anna Illustrator, Paul B. Moore, Zaretska Olga, penguin house, Balazs Justin, iliuta goean, Konstanttin, Jorgen Mus, Dualororua, Teguh Mujiono, Christina Li, withGod, Shanwood, Light Field Studios, Luis Molinero, Andriy Kananovych, Wildlife World, oliveromg, Willyam Bradberry, ashva, Wallenrock, Eladstudio, DenisNata, expixel.

Формат 70x100<sup>1</sup>/<sub>16</sub>. Ум. друк. арк. 12,960 + 0,324 форзац.  
Обл.-вид. арк. 12,57 + 0,55 форзац. Наклад 91 560 пр.  
Зам. №. 20-05-2013.

### **ТОВ «ВИДАВНИЧИЙ ДІМ «ОСВІТА»**

Свідоцтво «Про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру  
видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції»  
Серія ДК № 6109 від 27.03.2018 р.

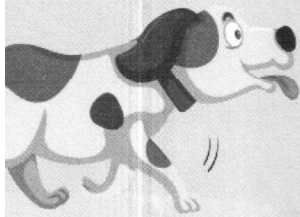
Адреса видавництва: 04053, м. Київ, вул. Обсерваторна, 25  
[www.osvita-dim.com.ua](http://www.osvita-dim.com.ua)

Віддруковано в АТ «ХАРКІВСЬКА КНИЖКОВА ФАБРИКА «ГЛОБУС»  
61052, м. Харків, вул. Різдва, 11.  
Свідоцтво ДК № 3985 від 22.02.2011 р.  
[www.globus-book.com](http://www.globus-book.com)

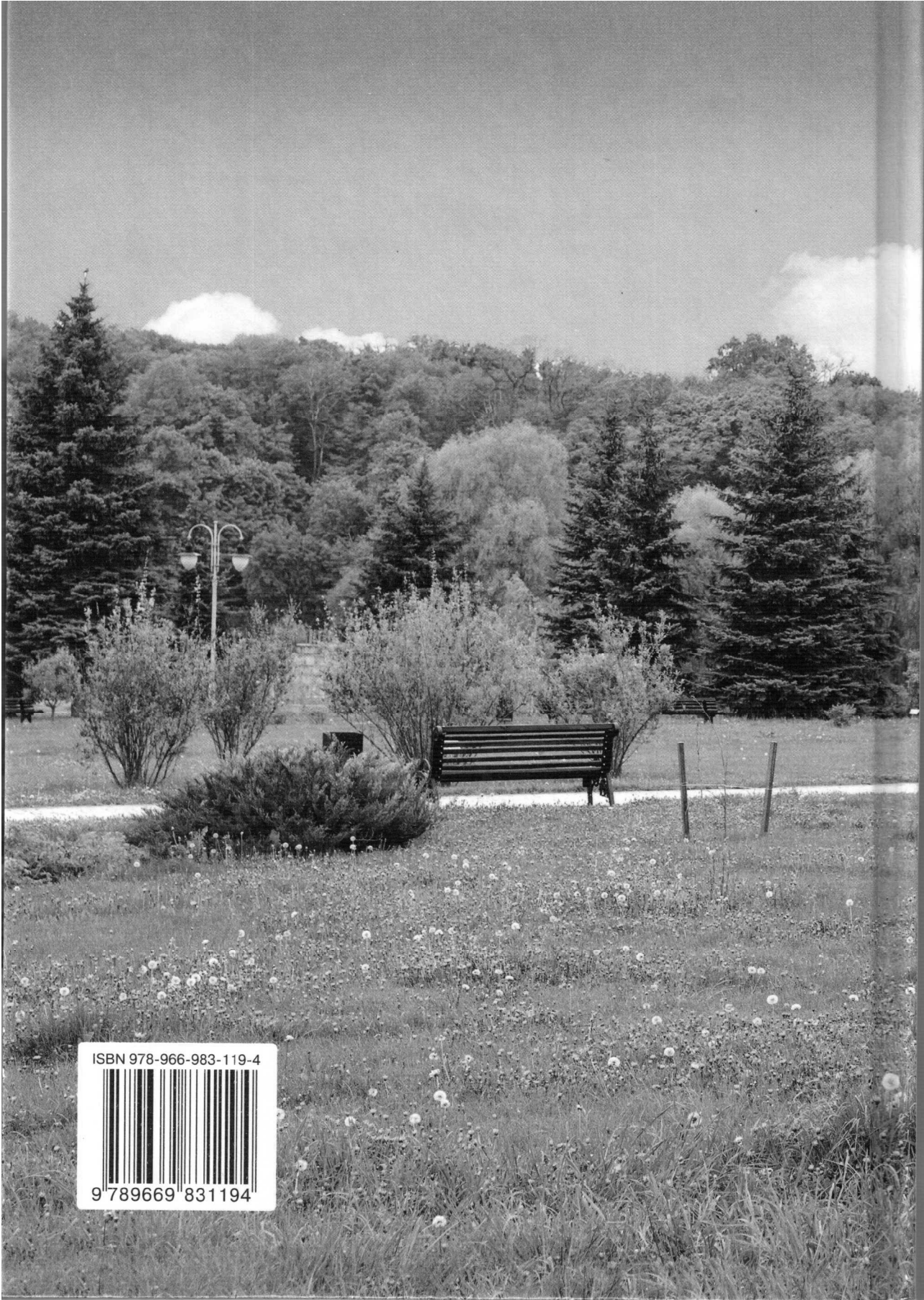




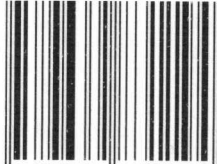
| Частина мови | Відповідає на питання                                     | Знак  |
|--------------|---|---|
| Іменник      | хто? що?  | за числ<br>множин                                     |
| Прикметник   | який? яка? яке?<br>які?                                   | за рода<br>(чоловіч<br>середній)<br>за числ<br>множин |
| Дієслово     | що робить?<br>що роблять?<br>що робив?<br>що буде робити? | за часам<br>(теперіч<br>майбутн                       |
| Числівник    | скільки?<br>котрий?<br>котра?<br>котре?                   | за родам<br>(чоловіч<br>середній)                     |



| Змінюється   | У реченні виступає  | Приклади  |
|--|---|---|
| за числами (однина, множина)   | головним членом речення — підметом або другорядним членом речення | Соловейко в темній гаї сонце зустрічає.<br><i>Тарас Шевченко</i>                        |
| за родами (чоловічий, жіночий, середній)<br>за числами (однина, множина) | другорядним членом речення  | Простелили комбайни в безмежному полі пшеничні полотна...<br><i>Дмитро Чередниченко</i> |
| за часами (теперішній, минулий, майбутній)                               | головним членом речення — присудком                               | На ланах шумить колосся...<br><i>Микола Сингаївський</i>                                |
| за родами (чоловічий, жіночий, середній)                                 | другорядним членом речення  | Сім раз відміряй, а один відріж.  |



ISBN 978-966-983-119-4



9 789669 831194